

Перелік джерел посилання

1. Свобода Є. Ю. Судово-почеркознавча експертиза підписів: сучасні можливості. *Криміналістика и судебная экспертиза*. 2013. Вып. 58(2). С. 235—243.
2. Воробей О. В., Меленевська З. С. Криміналістичне дослідження підписів : посібник. Київ, 2006. 84 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, 2003. 1440 с.
4. Комісарова Н. О. Криміналістичне дослідження підписів, виконаних в умовах обмеженого зорового контролю : автореф. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003. 18 с.
5. Меленевська З. С., Ковальов К. М., Шпаковий Н. Г. Методика дослідження підписів. ДНДЕКЦ МВС України, 2009. Реєстраційний код № 1.1.53 у Реєстрі методик проведення судових експертиз Мініюсту України. Київ, 2009. 21 с.

Відвід спеціаліста та експерта у кримінальному судочинстві

Віталій Варлахов,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6446-4400>, e-mail: 19varlahov84@gmail.com

Проведено теоретичне дослідження обставин, якими може бути обґрунтовано заяву про відведення спеціаліста та експерта у кримінальному провадженні згідно з чинним законодавством України. Прیدілено увагу попередній участі експерта у кримінальному провадженні як спеціаліста. Відповідно до чинного законодавства участь експерта у кримінальному провадженні раніше в якості спеціаліста не є підставою для відводу.

Ключові слова: кримінальне судочинство; спеціальні знання; спеціаліст; експерт; відвід.

Recusing a Forensic Examiner and Non-Forensic Professional in Criminal Proceedings

Vitalii Varlakhov

This paper has carried out theoretical research of the circumstances to be grounded with for the recusal file claim regarding a forensic examiner and non-forensic professional. It focuses on whether a forensic examiner has acted as a non-forensic professional in previous criminal proceedings. According to the actual law due, a forensic examiner's acting as a non-forensic professional before does not constitute legal grounding for recusal.

Keywords: criminal proceedings; specialized knowledge; non-forensic professional; forensic examiner; recusal.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі — *КПК України*) [1] визначає двох суб'єктів, які застосовують спеціальні знання під час розслідування правопорушень: експерта (ст. 69 КПК України) і спеціаліста (ст. 71 КПК України). У кримінальному процесі (відповідно до п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України) експерт і спеціаліст мають статус учасників кримінального провадження з відповідними правами й обов'язками, до того ж спеціаліста та експерта законодавцем віднесено до групи «інших учасників кримінального судочинства». Ця обставина пов'язана з тим, що зазначені учасники кримінального процесу не мають у справі власної зацікавленості, а отже, не виступають ні на боці обвинувачення, ні на боці захисту. Спеціаліст та експерт — це особи, які володіють спеціальними знаннями, але процесуально ці учасники розрізняються.

Згідно зі ст. 69 КПК України, експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право, відповідно до Закону України «Про судову експертизу» [2], на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок із питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються галузі її знань.

Отже, експерт — це особа, яка має спеціальні знання та є суб'єктом проведення судової експертизи.

Згідно зі ст. 71 КПК України, спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування й судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду.

Як і будь-який учасник кримінального провадження, спеціалісти та експерти мають неупереджено та сумлінно реалізовувати свої права, виконувати покладені на них обов'язки. В іншому випадку такі особи мають бути усунені від участі у кримінальному провадженні шляхом заяви відводу або самовідводу.

Відвід у кримінальному процесі — це усунення учасників кримінального процесу від участі у справі за заявою сторони, прокурора (або за власною ініціативою того, хто відводиться — самовідвід) за наявності передбачених процесуальним законом обставин, що викликають сумнів у їх неупередженості.

Метою застосування інституту відводів є:

- 1) належне виконання завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України);
- 2) забезпечення всебічного, повного та неупередженого дослідження обставин кримінального провадження;
- 3) винесення законного, обґрунтованого і справедливого рішення в кожному кримінальному провадженні [3, 4].

Питанню відводу в рамках кримінального процесу присвячено ст. 75—83 КПК України. Тут закріплено підстави для відведення експерта та спеціаліста. Ст. 79 КПК України визначає підстави для відводу спеціаліста або експерта. Спеціаліст, експерт не мають права брати участь у кримінальному провадженні та відводяться за підставами, передбаченими ч. 1 ст. 77 КПК України, з тим обмеженням, що їх попередня участь у цьому кримінальному провадженні як спеціаліста не може бути підставою для відводу. Окрім того, спеціаліст, експерт не має права брати участь у кримінальному провадженні, якщо він проводив ревізію, перевірку тощо, матеріали яких використовують у цьому провадженні.

Отже, ст. 79 КПК України містить відсылну норму до ч. 1 ст. 77 КПК України, визначаючи, що підставами для відводу спеціаліста та експерта є такі: якщо він є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, членом сім'ї або близьким родичем сторони заявника, потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача.

Окрім того, підставами для відводу експерта є також перебування експерта у службовій або іншій залежності від сторін кримінального провадження або потерпілого (ч. 2 ст. 69 КПК). Зазначені обставини, а саме залежність від сторін провадження, є підставами для відводу спеціаліста.

Відповідно до ст. 80 КПК України, за наявності підстав, передбачених ст. 77, 79 цього Кодексу, спеціаліст або експерт зобов'язані заявити самовідвід. За цими ж підставами їм може бути заявлено відвід особами, які беруть участь у кримінальному провадженні. Заяви про відвід можуть бути заявлені як під час досудового розслідування, так і під час судового провадження. Заяви про відвід під час досудового розслідування подаються одразу після встановлення підстав для такого відводу. Заяви про відвід під час судового провадження подаються до початку судового розгляду. Подання заяви про відвід після початку судового розгляду допускається лише у випадках, якщо підстава для відводу стала відома після початку судового розгляду. Відвід має бути вмотивованим. Відводи спеціаліста або експерта під час досудового розслідування розглядає слідчий суддя, а під час судового провадження — суд, який його здійснює.

Під час розгляду відводу має бути вислухана особа, якій заявлено відвід, якщо вона бажає дати пояснення, а також думка осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні. Питання про відвід вирішується в нарадчій кімнаті вмотивованою ухвалою слідчого судді, судді (суду). Постановлення ухвали суду в нарадчій кімнаті здійснюють відповідно до правил, передбачених ст. 367 КПК України. Заява про відвід, що розглядається судом колегіально, вирішується простою більшістю голосів. Якщо повторно заявлений відвід має ознаки зловживання правом на відвід із метою затягування кримінального провадження, суд, який здійснює провадження, має право залишити таку заяву без розгляду.

У разі задоволення відводу спеціаліста або експерта до кримінального провадження мають бути залучені інші учасники у строк, визначений слідчим суддею, судом.

Отже, інститут відводу в кримінальному судочинстві України виступає гарантією неупередженого, об'єктивного та справедливого правосуддя. Порушення порядку розгляду відводу може призвести до незаконного прийняття рішення у справі на стадії досудового розслідування або судового розгляду.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 23.08.2023 № 3341-IX (зі змін та допов.) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T124651> (дата звернення: 04.09.2023).
2. Про судову експертизу : Закон України від 03.11.2022 № 2716-IX (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 04.09.2023).
3. Бондар В. С. Процесуальний статус спеціаліста за новим кримінальним процесуальним кодексом України / В. С. Бондар, М. В. Кривонос. *Вісник Луганського університету внутрішніх справ*. 2013. Спец. вип. № 3. С. 326—332.
4. Хабло О. Ю., Конюшенко Я. Ю., Чурікова І. В. Суб'єкти кримінального процесу. Відводи суб'єктів кримінального провадження. Лекції. Національна академія внутрішніх справ. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/public_html/lections/lection4_7.html#:~:text=Заява%20про%20відвід.,засідання%20зобов%27язані%20заявити%20самовідвід (дата звернення: 04.09.2023).

Деякі питання історії розвитку судово-експертних установ

Олена Галкіна,

канд. юрид. наук, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9095-9463>, e-mail: yaen0110@gmail.com

Розглянуто питання виникнення та розвитку судової експертизи. Викладено стисло історію розвитку судово-експертних установ в Україні й іноземних країнах, які пройшли шлях від перших кабінетів науково-судової експертизи до сучасних центрів, науково-дослідних інститутів і лабораторій.

Ключові слова: *судова експертиза; судово-експертні установи; кабінети науково-судової експертизи; науково-дослідні інститути судових експертиз.*

Some History Development Issues of Forensic Science Institutions

Olena Halkina

This paper examines the origins and development of forensic examinations. It provides a concise forensic institutions evolution in Ukraine and foreign countries, tracing their journey from initial minor forensic science offices to contemporary centers, research institutes, and laboratories.

Keywords: *forensic science; forensic institutions; forensic science offices; forensic research institutes.*